

Mandelmanns trädgård i Rörum

Det finns en del människor som man blir mer imponerad av än andra. Gustav och Marie Mandelmann hör definitivt till den sorten. På bara elva år har de byggt upp en förfallen gammal gård till en i alla avseenden blomstrande rörelse. Deras energi i kombination med nyfikenhet och uppfinningsrikedom är fantastisk. Här handlar det inte bara ett par blåögda grönavågare utan de tycks också vara beredda att jobba hur mycket som helst och utnyttjar gärna både gammal och nyare teknik där de ser att det är lämpligt.

Gustav Mandelmann pratar jord och jordbrukshistoria på höjden ovanför gården.

Den här dagen var det Gustav som visade oss runt gården med entusiasm, humor och berättarglädje. Vi började på kullen norr om gården för att få en liten överblick över hus, växthus, köksträdgård, grisar, fårhagar, dammar, vinodling, fruktodling, skogsträdgård och en påbörjad kaffegrotta i den sandiga jorden. Den utsikten var inte densamma som för elva år sedan när de odlingslängtande ”nollåttorna” kom hit. Då var allt mörkt och igenvuxet och lite sumpigt i sänkan vid huset. Huset hade flyttats dit sten för sten från bygatan 1860 då skiftet infördes, men tyvärr känner man inte till särskilt mycket om gårdens historia. Gården var till salu eftersom den sista ägaren hade dött utan arvingar eller annan släkt som kunde berätta något.

Växthuset

Det första Gustav och Marie gjorde var att bygga ett stort växthus på 480 kvm och detta växthus har i mycket varit motorn på gården. Ett viktigt ”ben” i företaget är att föda upp slaktlamm, man har nu 200 slaktlamm och 120 tackor. Det fiffiga är att lammen får vara i växthuset hela vintern. Där traskar de omkring skyddade från den värsta kylan och blåsten och gödslar samtidigt upp jorden där inne. Gustav fräser ner gödseln i växthuset fyra gånger under vinterhalvåret, den sista gången i mars efter att fåren har kommit ut därifrån och sedan är jorden gödslad och fin till tomaterna och gurkorna. Det är faktiskt så att den gödseln tycks räcka hela säsongen! De första åren kompletterade de med gräsklipp men eftersom de har övergått till att odla på plastlist fungerar det inte längre och de har ändå inte sett något tecken på näringsbrist. Att all odling skulle vara ekologisk var en självklarhet för dem från början. Gustav konstaterar att en vanlig jordanalys inte fungerar inom ekologisk odling. Jordanalysen mäter halten lösta näringsämnen i jorden och i en naturgödslad jord finns mycket låga halter fri näring. I takt med att den bundna näringen löses ut tas den upp av växterna och därför tycker Gustav att bästa är att helt enkelt se hur grödan växer.

För att ha möjlighet att dra upp plantor redan innan fåren har lämnat det stora växthuset på våren byggde de efter några år också ett mindre växthus. Här drar man upp det mesta från frö och det är inte mycket som direktsås. Att istället sätta ut småplantor ger en mycket bättre start och större möjlighet för plantorna att konkurrera mot ogräs och stå emot angrepp av olika skadegörare. I år förkultiverade de också bönor för första gången och tycker att resultatet har blivit mycket bättre.

Mobila hönshus och råttunden Siri

Ett mobilt hönshus kan flyttas runt dit maten finns för tillfället.

Hönsen är en del i det ekologiska samspelet på gården. Hönsen gör nytta genom att äta skörderester och lite insekter, larver och kanske en och annan snigel och så ger de ägg förstås. För att kunna flytta runt dem där de bäst behövs och kan finna mat har Gustav infört ett system med mobila hönshus. De har nu tre stycken och funderar på att skaffa ett fjärde.

Runt området sätts sedan ett enkelt stängsel av hönsnät. Alla hönorna verkade inte bry sig särskilt mycket om stängslet utan några höll sig på båda sidor om, men det brydde sig inte Gustav om heller.

”Råtthunden” Siri sprang omkring lite här och där. Hon vallar hönsen när hon hade lust, kniper kanske ett och annat trasigt ägg och har god koll på mullvadar, vattensorkar och lite vanliga sorkar och möss (och råttor?).

Vi passade på att klappa en av de förrymda hönorna.

Grisar som markberedare

Förutom fåren var ett par linderödsgrisar bland de första djur de skaffade. Grisarna bökar runt och fungerar utmärkt som markberedare samtidigt som de är duktiga på att leta upp vatten. När grisarna bökade i det sumpiga området hittade de flera källor med friskt vatten. Där har man sedermera anlagt flera dammar. För att markberedandet ska fungera tillfredsställande räcker det inte med att grisarna får hållas på somrarna. Då har de så mycket gott att äta ovan jord att de inte har så stor anledning att böka nere i jorden efter rötter och annat. Därför ska man behålla grisarna på önskat område en bra bit in på hösten så att de tar hand om den underjordiska biten också.

Förra sommaren fick grisarna böka på söderslutningen ner mot huset och beta och äta kvickrötter och annat rotagräs. Nu håller Gustav på att bygga upp en skogsträdgård med samma grundtankar som den på Holma utanför Höör. Här ska det framför allt finnas nyttoväxter och träd och perenna växter står tillsammans. Ännu så länge ser inte skogsträdgården inte mycket ut för världen, men här har planterats mandelträd, sockerlönna, fiberlilja och apbrödgran och mellan de små trädplantorna väller blomsterkrassen fram. Den sydvända slutningen har ett mycket gynnsamt klimat och här kan förhoppningsvis även en del mindre härdiga växter klara sig. Det blir spännande att komma tillbaka om ett par år och se hur det har vuxit till sig.

Dammarna

Det visade sig att det halvsumpiga området på gården hade dränerats för länge sedan. När dräneringen togs bort var det lätt att anlägga damm där istället. Familjen hade sådan tur att det visade sig bo lövgrodor på gården. Det ledde till att de kom med i lövgrodsprojektet för sju år sedan och fick ekonomiska bidrag för att anlägga dammar. Nu finns där sammanlagt fem dammar som är förbundna med varann med små kanaler. Dammarna ökar förstas djurlivet markant på gården. Förhoppningsvis trivs lövgrodorna och andra grodor och knaprar (nja, kanske fel ordval...) i sig en och annan snigel i trakten.

För ett par år sedan fick de besök av den engelska trädgårdsexperten Penelope Hobhouse. ”You should plant water crest!” sa hon och så fick det bli. Vattenkrasse visade sig trivas ypperligt i det strömmande vattnet, är mycket lättodlat och är en fräsch och krispig salladsgrönsak. Gustav är mycket tacksam för det tipset.

Den största dammen är en lisa för själen med fackelblomster och blåblommande pontederia och en gammal eka vilande vid strandkanten.

Vid dammarna växer också vattenmynta, pontederia och fackelblomster förutom kaveldun och gammal hederlig vass. I närheten av den största dammen växer en rejäl Gunnera och vad tror ni den täcks med på vintern? Ull, förstås!

Köksträdgården

Köksträdgården, serveringen och butiken är framför allt Maries domäner. Hon är lika odlingsintresserad som sin man men har väl med tiden fått ta en större del av caféverksamheten. Marie har en uppenbar känsla för det estetiska och har utformat köksträdgården med svängda former och vackra kombinationer. Här finns ett stort inslag av blommor och växterna är frodiga och välskötta. I en ganska nyanlagd spaljé som kantar gången in i köksträdgården växer Ingrid Marietrad på den svagväxande grundstammen 106. Skötsel av fruktträd lär de sig av en gammal odlare i trakten.

Ull finns i överskott och används bl a som marktäckning i kökslandet.

Ett exempel på nytänkandet är den högst annorlunda marktäckningen i avdelningen för kål, basilika och purjolök –ull! Eftersom de har köttfår duger inte ullen till garn eller pälsar så då får den väl duga som marktäckning istället. Vi hade lite olika åsikter om ifall det var vackert eller ej, men jag tycker nog att det gav en effektiv kontrast till grönsakerna, det täcker mot ogräs, är mjukt att gå på och tycks hjälpa lite mot sniglar som inte riktigt gillar att krypa över ullen. Lite mer annorlunda grönsaker odlas också, som kronärtskocka och amarant, även om de än så länge har haft amaranten som prydnadsväxt snarare än att skörda fröna.

Alla nyttoväxter ryms inte i köksträdgården närmast huset. Sallatslandet ovanför huset var nu slutskördat och där hade ett av de mobila hönshusen placerats. Bredvid det såg vi vackra slingrande spaljéer med störbönor. Vi noterade att det inte har varit något märkvärdigt år för bönor i Rörum heller för bönorna var inte så stora för årstiden, men de hinner förhoppningsvis växa till sig.

Bönorna odlas på plastlist och får klättra på böljande spaljéer.

Träd och buskar, fruktträd och vinstockar

Gustav tycker det är kul med exotiska träd och buskar och köper gärna en planta om han ser något speciellt. Läget är också väldigt gynnsamt vilket gör att många mindre härdiga arter kan vara värda att prova. Den hobbyn tycks dock ha kommit till på senare år för det var inte många av de ovanliga träden som var särskilt imponerande i storlek. Vid den stora dammen stod en liten nyssa, på ett annat ställe en asiatisk blomsterkornell. Det allra mest mystiska trädet var en kolask (?) som bestod av en stam med en liten förkrympt krona med konstiga förvridna askblad. Ja, ja, allt kan ju inte vara vackert... Vinodlingen såg vi bara på avstånd på södersluttningen och fruktträdgården är också under uppbyggnad.

Köket, butiken och caféet

Ett mycket viktig del i företaget är caféet och butiken. I butiken säljs dels deras grönsaker och örtsalter, dels diverse andra ekologiska produkter. Det allra mesta av grönsakerna säljs hemma på gården. Dessutom levererar de till byskolan i Rörum och någon restaurang. Blir det något överskott någon gång säljs det till Mossagården.

Interiör från gårdsbutiken.

För ett par år sedan byggde de ett godkänt kök vilket har blivit ett litet lyft. Nu serveras hembakt bröd och kakor och grönsakstallriker och de har möjlighet att själva förädla en del av råvarorna. Det innebär också att de kan ta tillvara mer av skörden, också sådant som är lite sekunda och inte kan säljas direkt.

Framtidsplaner hos Mandelmanns

Om framtiden kan man väl aldrig sia men man kan ju alltid se åt vilket håll utvecklingen går. För Mandelmanns gäller det förmodligen färre djur och mer odling istället. På senare år odlar de upp fler och fler av beteshagarna. De satsar på fler fruktträd, har nu ca 100 st där de flesta fortfarande är små. Vinodlingen på söderslätten är också planterad på senare år, skogsträdgården som jag redan nämnt.

Ett arrende på 15 ha en bit bort blev de av med förra året, men nu har de å andra sidan blivit erbjudna att ta över 26 ha nästgårds. Det innebär möjlighet till mer foder till djuren men också mer arbete, så det återstår att se vad familjen bestämmer sig för. Arbete verkar de inte vara rädda för men dygnet har ju trots allt inte mer än 24 timmar! Med åren har Mandelmanns trädgård börjat bli känd bland trädgårdsintresserade och folk som är intresserade av ekologisk odling. Det har gjort att de ibland får praktikanter som jobbar där längre eller kortare tid och den extra arbetskraften är nog behövlig. Trädgården är öppen för alla och här håller de ibland i olika evenemang både vad gäller folkmusik och trädgård och odling. För att få plats med alla besökare behöver vägen till gården breddas och parkeringen utökas, men för en odlare tar det förstås emot att använda mark till sånt.

En blomstrande del av köksträdgården.

Vi önskar familjen Mandelmann lycka till i fortsättningen också och kommer säkert tillbaka och hälsar på!

/Ingrid Pöpke